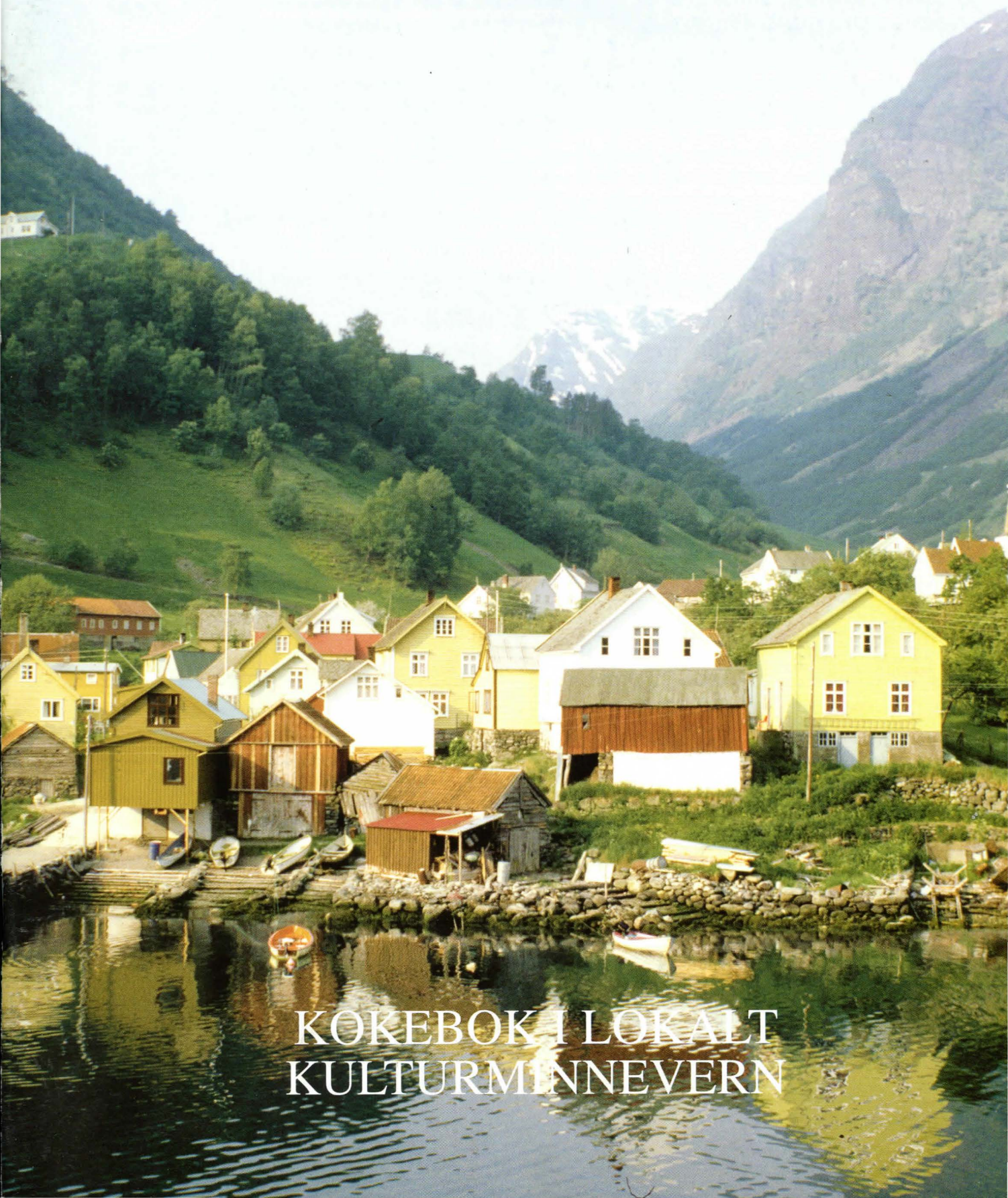

FOR TILSVARE

KOKEBOK I LOKALT
KULTURMINNEVERN

Bente Bjerknæs (f. 1956) fra Larvik er journalist, selvstendig næringsdrivende og kulturminneverner.

HÅNDVERK I HEVD: NY GIV FOR TRADISJONER?

«Money, money, money, makes the world go round», sang Abba på 70-tallet. Dette ser de bevilgende myndigheter ut til å se bort fra når det gjelder å sikre bygningsarven den pleie og omsorg den fortjener. Mange har erfart og innsett at kompetente håndverkere er helt avgjørende for at kulturarven skal holdes i hevd.

AV BENTE BJERKNÆS

Å restaurere fredede eller verneverdige hus vil uansett koste penger. For å oppnå et antikvarisk godt resultat er det vesentlig med god planlegging og riktig utførelse av arbeidene. Ingen forventer at eiere selv besitter den nødvendige fagkompetanse, og når det gjelder utførelsen av arbeidene er håndverkerens interesse og kunnskap avgjørende for en vellykket restaurering. Det er bred enighet om at kommunene stort sett mangler kompetanse innen bygningsvern og det oppleves ofte like vanskelig som å vinne i lotto å fremskaffe kompetente håndverkere. De fleste eiere ønsker det beste for sitt verneverdige hus og det er utallige eksempler på gode restaureringsprosjekter. Like fullt kan det være forstemmende deprimere å se hvilke feil som ofte gjøres – feil som åpenbart skyldes mangel på kunnskap og ikke mangel på penger. Nasjonalt viktige bevaringsområder ribbes over tid

for autentiske elementer på en måte som gjør at de ikke lenger er kilde til kunnskap og gode opplevelser. Her må også dårlige reguleringsbestemmelser og kommunal dispensasjonsiver ta en vesentlig del av skylden. Lettvinte og billige løsninger er heller ikke alltid økonomisk gunstig i lengden. Er man i markedet for å kjøpe et gammelt hus er de færreste villige til å betale ekstra for å erstatte eternittplater, husmorvinduer eller en gedigen moderne inngangsdør i teak med riktig utførelse. Håndverkeren som skal utføre arbeidet står her i en unik posisjon til å gi råd, siden håndverkeren nødvendigvis må ha en tett dialog med oppdragsgiver. Selvfølgelig finnes det håndverkere med kunnskap og interesse som gjør en utmerket jobb, men at kompetansenivået generelt er for lavt synes åpenbart. Tilsynelatende billige løsninger kan være en kostbar måte å ødelegge et interessant gammelt hus på. I økende grad vet deler av eiendomsmarkedet å verdsette det velbevarte. Hva kan man så gjøre for å bedre på dette? Det er bred enighet om at kulturarven skal tas vare på, men hvem kan gjøre hva, og finnes det penger til å øke kompetansen?

En god restaureringshåndverker bytter ut minst mulig! Her ser vi hvordan en råteskadd del av en gerikt fjernes, og ny bit felles inn.
Foto: B. Bjerknæs

Terra Nova i Drøbak

I Drøbak finner vi tømmermester Per-Willy Færgestad som sitter i interimsstyret i Terra Nova, som er et kompetansenettverk for tradisjonelt bygghåndverk. Opplæring av håndverkere står sentralt, og han etterlyser midler til etterutdanning.

– Et lite kurs koster fort håndverkeren 20–30 000 kroner i tapt arbeidsfortjeneste, forteller han og etterlyser stipendordninger. Han mener det er viktig å satse på «hverdagssnekkere» og ønsker kurs i lokal byggeskikk. Færgestad ønsker gjerne bygningsvern-sentre på lokalmuseene, og mener det haster å komme i gang med etterutdanning. Gjennomsnittsalderen på tømmerere synker, noe som betyr at selv om de er dyktige håndverkere så mangler de erfaring og kunnskap om tradisjonell byggeskikk. Også kommunalt ansatte trenger opplæring. Han har selv holdt kveldskurs for private firmaer, hvor temaene var arkitekturhistorie, stilhistorie og byutvikling. Dessuten mener han at kommunen burde ha en ressursperson

som håndverkeren kan ringe til når spørsmålene melder seg, og eiere burde få tre timers gratis rådgivning.

Færgestad ser viktigheten av å starte prøveprosjekter i bevaringsområder, og på sikt mener han at håndverkere som påtar seg oppdrag i spesialområder må ha gått på kurs, noe som kan knyttes opp til ansvarsretten. Han innrømmer at man er i beit for ressurspersoner, og mener det er viktig å begynne i det små. Videre mener han at både Fortidsminneforeningen og fylkeskommunen bør på banen, også for å få departementene til å forstå at det må bevilges midler til opplæring. – Frogn kommune er interessert, men har ingen penger, avslutter han.

Fagforum i Stavanger

Også i Stavanger har noen sett viktigheten av å øke kompetansen blant håndverkere, og Anne Mariero forteller at «Håndverkerforum» er en uformell gruppe på 16 personer som møtes en gang i måneden. De har holdt på siden 1998, interessen er stor og flere skulle gjerne vært med i fellesskapet, men liten plass gjør at det foreløpig ikke er plass til flere. Kommunen bidrar med 5000 kroner pr år. De arbeider med bevaringsområdet «Gamle Stavanger», og arrangerer blant annet faglige foredrag, og hun synes det er leit at kommunen ikke prioriterer dette. Mariero forteller at håndverkerne er blitt interessert, det er blitt en nisje. Gruppen har oversikt over håndverkere, kartlegger produsenter og produkter.

Ulike yrkesgrupper er med i denne gruppen, dette gjør at skillene forsvinner og man snakker samme språk, noe som er positivt både for arkitekter og håndverkere. – Brosjyrer er lagt ut på kommunens servicetorg, og vi har et lite informasjonslokale som er åpent hver tirsdag. Det betjenes av en pensjonist som jobber gratis, forteller Mariero. Byantikvaren i Stavanger har 1 million kroner å dele ut til eiere som ønsker å tilbakeføre eksteriøret på verneverdige hus. – Dette er til stor hjelp for eiere som for eksempel har kjøpt et gammelt hus med husmorvinduer og som selv ikke har økonomi til å bytte til tidsriktige vinduer, sier Mariero.

Eksempelet Larvik

De fleste kommuner har en stor utfordring når det gjelder å ta vare på og bruke kulturminnene som ressurs. Larvik er en kommune som er uvanlig rik på kulturminner, alt fra vikingbyen Kaupang, til grevskaphistorie og mye spennende 1800-tallsarkitektur. De siste årene har byen vært arena for mange og store vernekonflikter, og har etter manges mening, med rette, et dårlig rykte når det gjelder å ta vare på sin egen historie. Dette ønsker kommunen å gjøre noe med, og vi tar en prat med Aina Aske, leder for Kultur- og idrett. Hun sier at hun savner kulturminnernes status, og påpeker at man mangler kunnskap om hva man har. Behovet for helhetsplanlegging er stort, da dette kan bli et verktøy for forutsigbarhet, og kulturminner må integreres i helheten slik at de blir en ressurs. Hun forteller at kulturmin-

ner er med i Næringsplanen, og at det legges opp til at kulturminner får en helt sentral plass i kommunedelplanen som er under arbeid. Videre mener hun at kommunen, som eier av fredede og bevaringsverdige hus, bør gå foran som et godt eksempel.

Aske mener det er viktig at kommunen knytter seg til miljøer utenfra, og viser til Fylkeskommunen, Fortidsminneforeningen, arkitekter og håndverkere, og påpeker at det er viktig å tenke regionalt. Hun ønsker seg kompetansebygging og forpliktende handlingsprogrammer. – Jeg ser absolutt behov for rådgivningstjeneste, slik at eiere kan henvende seg for å få hjelp, sier Aske. Hun påpeker at de i Larvik «vasser i kulturminner», og de har en kilde å ta av, og kulturminnene skal styrke Larvik som by, gjøre byen attraktiv å bo i, men sier det haster å komme i gang med konkrete tiltak. – På dette feltet er vi på scratch, så det kan bare gå en vei, avslutter en optimistisk Aske, som tilføyer at dette temaet har hun inntrykk av at politikerne er interessert i.

Modulbasert og desentralisert

Embret Sandbakken, høgskolelektor ved Høgskolen i Sør-Trøndelag (HiST), institutt for bygg og miljø forteller at høgskolen har en knutepunktfunksjon for byggingeniørutdanningen i Norge. Etter Reform-94 så man at tradisjonelt byggeri og tradisjonshåndverket ble neglisjert i byggutdanningen, og man så behov for en videreutdanning på dette feltet ut over grunnutdanningen. Man startet i 1998 og utgangspunktet var etterutdanning av lærere i byggfag i den videregående skolen. Både forvaltere, lærere, ansatte i museer og håndverkere har i ettertid vist stor interesse for tilbudet, og interessen blant håndverkere er økende. Sandbakken mener at denne satsingen er med på å heve kvaliteten i byggfaget generelt, og ser at tradisjonskunnskapen er nødvendig for å løse dagens og fremtidens utfordringer i byggebransjen. Den pedagogiske plattformen er formidling gjennom læring i arbeid.

Videreutdanningstilbudet er modulbasert og desentralisert, med tilbud rundt i landet – delvis også nettbasert der dette er mulig og naturlig. – Vi

En vindushåndverker kan redde gamle vinduer, selv om de er råteskadede. Nytt tre felles inn før maling, og vinduet er klart for nye 200 år i vær og vind. Foto: B. Bjerknæs.

kan ikke forvente at yrkesaktive mennesker med behov for økt kompetanse innen eget fagfelt kommer til skolen, så vi må møte studentene i eget nærmiljø og på egen arbeidsplass, sier han. Det første året handler om basiskunnskap, mens det i det andre året legges vekt på fordypningskurs innenfor de ulike fagkategoriene. Opprinnelig tok man opp 15 studenter i kullet, men på det neste kurset er antallet 30 og Sandbakken innrømmer at dette er en kapasitetsmessig utfordring, siden hver enkelt student trenger oppfølging. Han forteller videre at de samarbeider med museer og videregående skoler i den desentraliserte opplæringen, og understreker at de også har et godt samarbeid med de nasjonale

museene. Sandbakken er ikke overrasket over at interessen er stor, de har kjent til behovet for denne type utdanning. Han presiserer også at det er viktig å møte næringslivet og markedet.

Han forteller at de har to stipendiatstillinger og at de nylig har ansatt en professor 2, for å videreutvikle fagtilbudet ved instituttet. Dette er et satsningsområde for HiST som er opptatt av fagutvikling innen bygningsvernet som en viktig del av

kulturminnevernet generelt. Skolen satser selv midler og ressurser for å oppnå dette. – Det er viktig å øke håndverksfagets status og anseelse, og dette er det ingen andre enn håndverkeren selv som kan formidle, mener han, og sier at det ikke er utenkelig med en utvikling mot et mastergradsstudium innen fagfeltet.

Anders Haslestad hos Riksantikvaren har hatt det faglige ansvaret for kursene, og forteller at de lokale instruktørene skal «oppdage» de lokale variantene innen materialbruk, teknikker, detaljer osv., og skal ikke instruere med «postulater» som legger seg etter nye trender fra et annet distrikt. – Man søker å videreutvikle regional forankring i det nye byggeriet, slik at byggeskikken blir en naturlig del av småbedriftenes virksomhet. Særlig bevaringsarbeid krever innsikt, erfaring, analytisk evne og vilje til å strekke seg til det ytterste av egen kompetanse for å finne gode løsninger i samarbeid med alle som er involvert, mener han. Videre sier han at det allerede har oppstått synergieffekt av dette, og «miljøbasert næringsutvikling» har fått et slags ansikt når det gjelder skog, sag og håndverk, og det lokale får større kraft i markedet.

– Den formaliserte og erhvervede kunnskapen avkrever respekt og likeverd på byggeplassen og i møte med eiere, planleggere og konsulenter, avslutter Haslestad og tilføyer at både basiskurs og fordypningsmoduler er møteplass for dem som kan bidra til bedre byggeskikk, respektfull bevaring og kvalitets- og miljøbevisst bruk av bygningsarven. ■

Her er et originalgulv forsiktig tatt opp slik at en råteskadd bjelke kunne repareres. Originalbordene ble så lagt pent tilbake på plass.

Foto: B. Bjercknes.

Veiviser til håndverkere og leverandører (annonser)

Bygningsdeler

 GAMLE TREHUS OG BYGNINGSDELER AS
Åpent 12-17, lørd. 12-15, mand. stengt

Vøienvolden gård, Maridalsveien 120, 0461 Oslo
Tlf.: 22 38 57 05 - Mob.: 900 61 631

Brevikven
Tretak
Per Haagenrud

2133 Gardvik
Nord-Odal
Tlf.: 62 97 41 54

TAKSTIKKER, HUGGET STAVKIRKESPON

 Nettstedet for kjøp og salg av bygningsartikler
<http://bruktbygg.no>

Entreprenører

OLAF E. ERIKSEN AS

Entreprenørforetning
Maridalsveien 271, 0872 Oslo
Tlf.: 23 00 56 70

Glass

LOMMEDALEN GLASS-SERVICE

Per Krydsby

Tlf.: 67 56 34 56 - 99 69 55 55 faks: 67 56 08 90
Lommedalsveien 306, 1350 Lommedalen

Gammelt glass, hengsler, stormkroker, hasper o.l.

Malere

 Klaveness & Bratfoss
MalermesterForretning AS
Nydalssveien 30 B, 0484 Oslo
Tlf.: 22 58 76 00 Fax: 22 58 76 01
www.klavenessogbratfoss.no

Vi trives med gamle hus!

 Malermester
Freddy Carlsson A/S
Heggelbakken 4, 0375 Oslo
Tlf.: 22 13 66 13 Fax: 22 13 66 10
www.carlsson.no

Restaurering av gamle vinduer m.m.

Murere

MURMESTER KETIL RAMSTAD
Uståsen 34, 7082 Kattem
Tlf.: 72 84 73 79 Mob.: 907 61 550

Restaureringssekkere

Ivar Rune Ansnes AS

Alt i restaureringsarbeid, spesial område:

Sekkerverksted/vindusrestaurering.
www.ansnes.no

Smed

Kunst/kleinsmed, Jan Remøe
Skips/grovsmed, Gustav Sletsjøe

Bærums Verk, Tlf./faks: 67 13 42 75
verksmia@senswave.com
www.verksmia.no

Tapeter

Christiania Tapetverksted

Røed Gård, 1519 Moss
Tel.: 69 27 70 77, 907 83 586
tapet@roed-jeloy.no
www.roed-jeloy.no/tapet.htm

- Håndtrykte historiske tapeter fra arkiv.
- Rekonstruksjon av originale tapetmønstre.

Tjære

Milebrent tjære til antikvarisk verdifulle og fredede bygninger

Fortidsminneforeningens tjærebank
Telefon 23 31 70 54